

постмодерніст, бажаючи заперечити і продемонструвати їх ілюзорність, сам впадає при цьому в ту ж гносеологічну ілюзію, проти якої в образі гносеологічних ідеалів модерної філософії виступає.

1. Пригожин И. *Философия нестабильности. // Вопросы философии. 1991. №6. – С.46.*

2. Гірц Кліфорд. *Розвиток культури й еволюція розуму // Гірц К. Інтерпретація культур: Вибрані еск. // Пер. з англ.. – К.: Дух і Літера. 2001. – С.71.*

3. Ортега – і – Гасет. *Кант. Тема нашої доби // Ортега–і–Гасет. Вибрані твори / Пер. з іспанської В. Бургардта, В. Сахна, О. Товстенко. – К.: Основи. 1994. – С.326.*

Любомир Федорів

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ НАУКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВИТКУ

Етичним аналізом розвитку наукового пізнання займається етика науки, яка також відображає зміст і значення його етичної складової. Як особлива дисципліна етика науки своєю метою бачить вивчення етичних норм, які використовуються в науковому пізнанні, а також аналіз конкретних колізій моральнісного характеру, що виникають в процесі розвитку науки. Оскільки наукове пізнання здійснюється в складному соціокультурному контексті, етиці науки доводиться враховувати широке коло факторів і нюансів, які мають відношення до наукового пізнання (когнітивні, технологічні, культурні, соціально-політичні, релігійні). В загальному дескриптивістському повороті філософії і теорії науки етичні концепції сьогодні запрошують до багатостороннього аналізу проблем і конфліктів, які виникають в науці і суспільстві, до їх розгляду в раціональних дискусіях. Етика науки – це спільний пошук розумних рішень, в якому беруть участь і учені, і суспільство.

Актуальність етики науки на сьогодні зумовлюється стрімкими темпами розвитку наукового пізнання. Вона покликана визначити ті цінності і рамки, орієнтуючись на які і в яких має відбуватися цей розвиток, а також визначити основні пріоритети і мету розвитку науки. Основним питанням, тобто, етики науки є проблема співвідношення наукового пізнання і ціннісного мислення.

На сучасному етапі розвитку науки досить поширеною є точка зору про ціннісну нейтральність науки. Вона полягає у твердженні, що наукова діяльність сама по собі байдужа до цінностей. Тому ціннісні судження про науку стосуються не її самої, а різних зовнішніх факторів. З цієї точки зору відповідальності за застосування науки в деструктивних цілях (або з непередбачуваними деструктивними наслідками) підлягають інші сфери суспільного життя – влада, промисловість, бізнес.

Іншою формою викладу тези про ціннісну нейтральність науки є думка про те, що наука має тільки інструментальний характер, тобто займається тільки засобами, а питання про цілі і сенс людських дій слід відносити до абсолютно інших сфер – релігії, філософії, етики і т. д.

Будучи детально обгрунтованою, теза про ціннісну нейтральність науки повинна була забезпечити повну автономію науки і звільнити науковців від обгрунтування етичних питань. Однак ця теза є досить дискусійною, що підкреслює її проблематичність. Можемо назвати ряд аргументів проти неї.

Сама ця теза виникла лише відносно недавно в зв'язку зі становленням великої науки і втягненням науковців у широкомасштабну модернізацію суспільства. Вона постала своєрідним ідеологічним прикриттям, яке дозволяє експлуатувати наукове пізнання в найрізноманітніших цілях. Якщо ж підійти до науки історично, то виявляється, що розвиток науки (в Новий час, наприклад) був тісно пов'язаний з моральними принципами.

Саме наукове пізнання насичене ціннісними принципами, адже когнітивні регулятиви теж в деякому сенсі можуть вважатися параметрами ціннісного мислення, такі як простота, можливість перевірки та застосування результатів і ін.

Не відповідає дійсності ототожнення науковця з деяким абстрактним суб'єктом чистого пізнання. Науковець – не комп'ютер, він не може бути запрограмованим на вузькокогнітивну діяльність. Професія вченого – багатопланова, і ніхто не звільняє його від загальнолюдських обов'язків громадянського і морального характеру.

Сама спроба вибудувати концепцію ціннісної нейтральності не тільки в науці, а й в будь-якій сфері людської діяльності є антиморальною. В дійсності вона замасковує собою спробу добитися якогось привілейованого статусу у вигляді деякої обмеженої, звуженої відповідальності перед суспільством.

Інструментальне мислення не може бути строго ізольованим від розгляду його мети і цінностей. В процесі наукового пізнання відбувається взаємне втягнення різних рівнів обгрунтування, в тому числі і ціннісного рівня та їх взаєморегування.

Науковий і етичний розум не відгороджені нездоланною стіною. Саме розум є їх спільним знаменником. Принципи і передумови будь-якого

раціонального міркування універсальні; моральні питання теж підлягають раціональному обґрунтуванню. Тому раціональність в широкому значенні поєднує обґрунтування як пізнавальних питань, так і їх етичного контексту.

Отже, як бачимо, думка про ціннісну нейтральність науки постає однією з найбільш дискусійних та найважливіших проблем сучасної науки і етики науки, розв'язання якої визначає та визначатиме пріоритети, перспективи та альтернативи розвитку наукового пізнання.

Оксана Чурсінова

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНІКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В осмисленні різноманітних аспектів техніки помітне місце посідає прагнення визначити її етичний статус, дати моральну оцінку наслідків використання техніки, вирішити питання про справедливість розподілу благ, що надаються нею. Спостерігаючи негативні наслідки технічного і технологічного прогресу, багато небайдужих мислителів досить гостро ставлять питання про моральну виправданість витрати людських зусиль і природних ресурсів для розвитку техніки в тому або іншому напрямі. З оцінкою існуючого становища пов'язані пошуки відповіді на те, яким шляхом повинен здійснюватися розвиток техніки, щоб відповідати моральним цінностям, виробленим людством. При цьому практично всі, хто замислювався над такого роду проблемами, вимушені констатувати суперечність між належним та суцим і пропонувати ті або інші шляхи її послаблення і в подальшому розв'язання.

Проблематика етичної оцінки техніки багатопланова. По-перше, це конфлікти цінностей, що тягнуть за собою моральний вибір, а саме: втручання в механізми спадковості, трансплантація органів, несанкціонований доступ до інформації конфіденційного характеру при використанні новітніх комп'ютерних і комунікаційних технологій. По-друге, актуалізувалося питання етичного виміру інженерно-технічної діяльності, необхідність запровадження в практику імперативів інженерної етики. По-третє, наукова підтримка політичних рішень стосовно технічного розвитку виходить за межі етики відповідальності вченого або інженера і безпосередньо заторкує інституційний і соціальний рівні